

управління конфліктами, толерантність, недискримінація, управління емоціями, формування ненасильницької поведінки, цінностей тощо, які є характеристиками сучасної, успішної, освіченої особистості.

Список використаних джерел

1. Коваль Р., Горова А. Шкільна служба розв'язання конфліктів: досвід упровадження / Р. Коваль, А. Горова, А. Нікітчук, О. Микитюк, Ю. Ліхоліт. – К.: Видавець Захаренко В.О., 2009. – 168 с.
2. Комплект освітніх програм «Вирішення конфліктів мирним шляхом. Базові навички медіації» / В.Л. Андрєєнкова, К.Б. Левченко, Н. В. Лунченко, М.М. Матвійчук. – К.: ТОВ «Агентство Україна», 2018. – 144 с.
3. Луговцова Е. И., Егорова Ю. Н. Организация школьной службы медиации / Е. И. Луговцова, Ю. Н. Егорова. – Минск : Нац. ин-т образования, 2017. – 200 с.
4. Лютова-Робертс Е. К. Тренинг начинающего консультанта: ведение доверительной беседы / Е. К. Лютова-Робертс. – СПб.: Речь, 2007. – 307 с.

Ірина Черезова,

кандидат психологічних наук, доцент,
Бердянський державний педагогічний
університет

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ЯК УМОВА ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Сучасні освітні пріоритети визначаються гуманістичним спрямуванням виховних впливів. Освіта як процес передачі суспільного досвіду має забезпечити реалізацію того потенціалу, який закладено у природних задатках, здібностях, інтересах, запитах і потребах особистості. Саме такий підхід до організації взаємодії уавучасників освітнього процесу декларує Концепція Нової української школи, наголошуючи на партнерстві як одному із шляхів досягнення цілей освітнього процесу.

Сьогодні в умовах модернізації української освіти одним із напрямків оптимізації навчального процесу є його спрямування на гуманізацію взаємовідносин викладача та учня, що відображається в нових підходах до навчання: створення сприятливої атмосфери співробітництва, зниження монологічного викладу матеріалу та дублювання інформації і перехід до діалогованого спілкування з учнями, інтенсифікація впровадження в навчальний процес активних методів навчання, які відкривають можливості для розкриття творчої особистості та розвитку ініціативи, активізація пізнавально-навчальної діяльності учня.

Співпраця – найбільш ефективний як у навчальному, так і у розвивально-виховному плані спосіб взаємодій між суб'єктами освітнього процесу, провідна ідея, на якій ґрунтується діяльність Нової української

школи, необхідна умова формування предметних і життєвих компетентностей учнів.

Стисло проаналізуємо основні ідеї педагогічного співробітництва:

- ідея зміни стосунків з учнями, заснована на увазі вчителя до учнів, залученні дітей до навчання, викликаючи у них радісне почуття успіху, руху вперед, розвитку;

- ідея важкої мети (С. Лисенкова, В. Шаталов) полягає у тому, що перед учнями ставиться якомога складніша мета, водночас учитель усіма засобами має вселити в учнів упевненість у тому, що мета буде досягнута, віру у можливість подолання труднощів;

- ідея опори (Є. Ільїн, І. Іванов, С. Лисенкова, В. Шаталов) полягає у наданні учням опорних сигналів (символів, схем, таблиць, слів тощо) для забезпечення кращого розуміння, структурування, запам'ятовування матеріалу, а також для побудови відповіді;

- ідея навчання без примусу (Ш. Амонашвілі, С. Лисенкова, В. Шаталов) передбачає виключення всіх засобів примусу з арсеналу педагогічних засобів, зокрема, оцінки;

- ідея вільного вибору (Ш. Амонашвілі, І. Волков, С. Лисенкова, В. Шаталов) полягає у наданні дитині свободи вибору у процесі навчання: учень може обирати завдання, задачу, тему твору; брати участь у складанні завдань для однокласників тощо;

- ідея випередження (І. Волков, С. Лисенкова, Б. Нікітін, В. Шаталов) дозволяє включати у програму більш складний матеріал, об'єднувати його в блоки, починати заздалегідь вивчати складні теми, закладати перспективу вивчення теми наступного уроку;

- ідея великих блоків (І. Волков, П. Ерднієв, І. Іванов, В. Шаталов, М. Щетинін) заснована на тому, що у великому блоці матеріалу легше встановити логічні зв'язки, виокремити головну думку, поставити та розв'язати проблему; вивчення матеріалу блоками звільняє дитину від страху перед труднощами: блок пройдений, основна думка схоплена;

- ідея відповідної форми (І. Волков, Є. Ільїн, В. Шаталов) полягає у тому, що урок за своєю формою має відповідати предмету, що вивчається;

- ідея самоаналізу (Ш. Амонашвілі, Є. Ільїн, І. Іванов, В. Караковський, В. Шаталов, М. Щетинін) насправді реалізує ідею колективного аналізу та оцінювання діяльності кожного учня: коли учні знають, що їхня праця буде оцінена не тільки вчителем, але й колективом, ефективність праці підвищується;

- ідея інтелектуального фону класу (І. Волков, С. Лисенкова, В. Шаталов, М. Щетинін) передбачає створення загальних життєвих цілей та цінностей у класі, для чого необхідно розвивати здібності та нахили дитини в діяльності, що її цікавить, давати свободу творчості, створювати атмосферу співробітництва, підсилювати прагнення до різноманітних знань тощо;

- ідея колективного творчого виховання (І. Іванов, В. Караковський, М. Щетинін) полягає в тому, що дітей учать колективній суспільній творчості з перших днів перебування у школі й до завершення навчання за девізом «Усе творчо, інакше навіщо»;
- ідея співпраці з батьками передбачає відкрите, довірливе ставлення дітей до дорослих, а дорослих до дітей як у школі, так і в родині: вчитель не повинен скаржитися батькам на дітей у щоденниках, розпалювати змагання між батьками, вирішувати успішність дитини за місцем роботи батьків тощо; необхідно вчити батьків любити своїх дітей;
- ідея особистісного підходу до дитини: наголошується, що педагогіка співробітництва пропонує такі прийоми, за яких кожен учень відчуває себе особистістю, відчуває увагу вчителя особисто до себе, на кожному уроці одержує оцінку своєї праці, вибирає завдання на свій смак; позашкільна творчість кожної дитини одержує визнання й оцінку, і, нарешті, кожного учня поважають та не ображають підозрою у нездатності;
- ідея співробітництва вчителів передбачає не примушування, а взаємодію вчителів з метою впровадження ідей нової педагогіки: наголошується на тому, що не можна вчителів протиставляти один одному, хвалили або засуджувати за застосування нового тощо.

Багаторічний досвід ідей співробітництва представлений у теорії та практиці розвивального навчання Ельконіна-Давидова, де ключову роль відіграє взаємодія між учасниками освітнього процесу, що забезпечує появу результатів особистісного розвитку молодших школярів. Це спеціально організоване спілкування, яке відбувається на рівнях «учитель-учень» та «учень-учень» і за логікою розгортання нагадує дослідження, теоретична основа якого – моделі, схеми, попередньо обґрунтовані способи дії. Власними професійним діями педагог структурує діалог (полілог) з метою створення проблемної ситуації пізнавального характеру. Цінність діалогу у тому, що він дає можливість усвідомити виникнення нового знання, пов'язати його з відомим, побачити межі його застосування на практиці. Створюється таке навчальне співробітництво, для якого характерні ініціативність, зацікавлення у пошуку нових способів дій, постійне утримання уваги на предметі обговорення, орієнтація на спільні дії, прийняття позицій іншого учасника діалогу тощо.

У зарубіжних країнах педагогіку співробітництва називають педагогікою діалогу, що виокремлює вчителя як провідну фігуру успішної педагогічної взаємодії й покладає на нього відповідальність оперативно враховувати особистісні якості вихованців, які постійно змінюються під впливом зовнішніх обставин та індивідуального зростання.

Психологічною основою організації сучасного освітнього процесу є суб'єкт-суб'єктна взаємодія його учасників, на що наголошує професор О. Вишневський. Суб'єкт-суб'єктний тип освітньої взаємодії є оптимальним, бо, з одного боку, він зберігає за педагогом функцію керівництва, з іншого –

надає учневі можливість діяти самостійно. Такі стосунки – психологічна основа педагогіки співробітництва.

У педагогіці співробітництва використовуються найрізноманітніші форми навчання: колективно-групова робота, колективна творча робота, робота в мікрогрупах, робота в змінних групах, ігрова діяльність та ін. Помилково було б зводити співробітництво до виключно групової роботи. Воно може бути присутнім і в колективній спільній діяльності під час полілогу, мозкової атаки, колективного складання інтелектуальної карти (опорної схеми) тощо.

Відтак, основним методом співробітництва є навчальний діалог. Саме наявність та якість діалогу свідчать про ступінь реалізації суб'єкт-суб'єктного підходу. Отже, комфортним для навчання молодших школярів є середовище, яке заохочує до взаємодії, вільного висловлювання власної думки, забезпечує постійний позитивний зворотний зв'язок.

Зазначені вище ідеї педагогічного співробітництва знайшли відображення у принципах Нової української школи:

- повага до особистості;
- доброзичливість і позитивне ставлення;
- довіра у стосунках;
- діалог-взаємодія-взаємоповага;
- розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків);
- соціальне партнерство (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей).

Сьогодення життєдіяльності суспільства потребує людей, здатних працювати творчо, у співдружності з іншими, узгоджувати особистісні інтереси і потреби з суспільними вимогами та реаліями буття. Такі особистості формуються в умовах цілеспрямовано організованого педагогічного співробітництва.

Список використаних джерел

1. Концепція «Нова українська школа» // https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/54258/
2. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: навч. посіб. / О. Вишневський. – К.: Знання, 2008. – 566 с.
3. Барабаш О. Педагогіка партнерства – сучасний тип взаємодії між учасниками освітнього процесу / О. Барабаш // *Учитель початкової школи.* – 2018. – № 8. – С. 3-7.